

Ocena zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego Puszczy Knyszyńskiej

The evaluation of tourist-recreational developement of Knyszyńska Forest

Anna Bogucka

Politechnika Białostocka, Wydział Zarządzania, Katedra Turystyki i Rekreacji

Abstract

Knyszyńska Forest Area in recent years is of great interest tourists. This is due to the convenient location adjacent to the agglomeration of Białystok and the wealth of natural and anthropogenic area.

One of the main factors attracting tourists as well as providing them with adequate conditions for relaxation is the development of tourism. Adequate infrastructure is an essential building block to the attractiveness of space tourism, as well as a stabilizing factor and regulating the tourism.

The purpose of this study is to analyze the state of development of tourism – recreation area Knyszyńska Forest and evaluation standards and quality of tourism infrastructure. The main research method was a diagnostic survey carried out using the questionnaire technique.

Keywords

Tourist development, Knyszynska Forest

Wstęp

Obszar Puszczy Knyszyńskiej w ostatnich latach budzi duże zainteresowanie turystów. Wynika to z dogodnego położenia w sąsiedztwie aglomeracji Białystok oraz z bogactwa walorów przyrodniczych i antropogenicznych obszaru.

Jednym z głównych czynników przyciągających turystów, jak również zapewniających im właściwe warunki wypoczynku, jest zagospodarowanie turystyczne. Odpowiednia infrastruktura stanowi istotny element składający się na atrakcyjność

przestrzeni turystycznej, jak również jest czynnikiem stabilizującym i normującym ruch turystyczny.

Celem niniejszej pracy jest analiza stanu zagospodarowania turystyczno – rekreacyjnego obszaru Puszczy Knyszyńskiej oraz ocena standardu i jakości infrastruktury turystycznej. Główną metodą badań był sondaż diagnostyczny przeprowadzony z wykorzystaniem techniki ankietowej.

1. Analiza ruchu turystycznego na terenie Puszczy Knyszyńskiej

Od początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku obserwuje się wzrost pozaprodukcyjnych funkcji lasu. Tendencja ta dotyczy obszaru całego kraju, jednak w pewnych przypadkach jest szczególnie silna, głównie w kompleksach leśnych położonych w pobliżu dużych aglomeracji miejskich. Jako najważniejszą należy wymienić funkcję turystyczno-rekreacyjną. Choć lasy Puszczy Knyszyńskiej są nadal traktowane głównie jako drzewostany gospodarcze, gdzie podstawową funkcją jest hodowla lasu i pozyskiwanie drewna, to jednak ogólnokrajowe trendy mają coraz większy wpływ, również i na ten obszar. Składa się na to wiele przyczyn. Jako najważniejszą należy wymienić bliskość (15 km) aglomeracji białostockiej, dla której lasy Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej stanowią naturalne zaplecze rekreacyjne.

Drugą przyczyną, dla której rośnie rola turystyczno-rekreacyjna Puszczy, jest jej położenie w ogólnokrajowym i regionalnym układzie komunikacyjnym. Puszcza Knyszyńska wchodzi w skład funkcjonalnego makroregionu Zielone Płuca Polski, w którym stanowi istotny element wieloprzestrzennego systemu obszarów chronionych.

Następną przyczyną są walory turystyczno-krajoznawcze. Zaliczyć do nich należy:

- dobry stan lasów (średni wiek około 60 lat),
- niski stopień przekształceń szaty roślinnej, zachowującej w dużym stopniu charakter zbiorowisk naturalnych i półnaturalnych,
- dobrze zachowany i harmonijnie ukształtowany krajobraz, - urozmaicona rzeźba terenu, ukształtowana przez zlodowacenie środkowopolskie,
- liczne rzeki, cieki wodne, strumienie i źródłiska, nagromadzenie elementów etnograficznych, historycznych, wynikających z położenia Puszczy na pograniczu Polski, Litwy i Rusi, ze śladami (jedynymi w kraju) osadnictwa

tatarskiego¹.

Na obszarze Puszczy Knyszyńskiej funkcjonuje obecnie kilka form turystyki, uzależnionych od zamożności i zainteresowań potencjalnych turystów. Najważniejsze z nich to:

- Turystyka weekendowa - najpopularniejszy rodzaj turystyki, charakteryzuje się jedno- lub dwudniowymi wypadami powiązаныmi często ze zbieraniem grzybów, jagód i/lub piknikami na świeżym powietrzu;
- Turystyka krajoznawcza - obejmuje szerokie spektrum tematyczne, oparta jest o walory przyrodnicze i kulturowe obszaru. Czas trwania wypadów o charakterze krajoznawczym jest różny, waha się od jednego do kilkunastu dni;
- Turystyka tranzytowa - jest tym rodzajem turystyki, która rozwija się najintensywniej, powiązana jest z ruchem tranzytowym na granicy wschodniej Polski.

Analizując obciążenie terenu Puszczy Knyszyńskiej ruchem turystycznym, należy uwzględnić jego rejonizację - wyróżnia się 6 stref o różnym nasileniu turystyki:

1. Rejon zachodnich obrzeży Puszczy Knyszyńskiej (tereny położone w gminach Knyszyn i Dobrzyniewo Kościelne) - tereny rekreacyjne lokalnej ludności, w niewielkim stopniu wykorzystywane przez mieszkańców Białegostoku. Istnieje tendencja w kierunku wykorzystania opuszczonych siedlisk wiejskich na funkcje letniskowe.
2. Rejon położony wzdłuż szosy Białystok - Augustów. Dominuje wypoczynek codzienny, ukierunkowany na zbieractwo oraz turystyka krajoznawcza. Zwiększa się obecność obcokrajowców, w ramach przejazdów, w formie postojów na parkingach, a także nasila się presja budownictwa letniskowego.
3. Rejon wzdłuż drogi i linii kolejowej Białystok - Czarna Białostocka - Sokółka - Kuźnica Białostocka - Grodno. Dominuje turystyka tranzytowa i wykorzystanie istniejących parkingów i taniej bazy noclegowej w kwaterach. Zaznacza się wyraźny udział turystyki codziennej i weekendowej ludności miejscowej i mieszkańców Białegostoku, ukierunkowanej na zbieractwo oraz wypoczynek nad zalewem w Czarnej Białostockiej i w Wasilkowie.
4. Rejon miasta Supraśl - stanowi aktualnie główny rejon turystyczny Puszczy Knyszyńskiej. Z uwagi na atrakcyjne położenie i dobrą dostępność, koncentruje wszystkie formy turystyki i dysponuje najlepiej rozwiniętą bazą recepcyjną. Istnieją tu warunki do uprawiania turystyki, zarówno letniej, jak

¹ Małyszko J., 1998. *Operat ochrony ekosystemów leśnych*, opracowanie wstępne do planu ochrony Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej im. Witolda Sławińskiego, Białystok.

- i zimowej.
5. Centralny rejon turystyczny Puszczy Knyszyńskiej jest położony przy drodze Białystok - Krynki, wzdłuż dolnego biegu rzeki Sokołda. Jest to teren zdominowany przez rozwijające się w tym rejonie budownictwo letniskowe, zlokalizowane we wsiach Międzyrzecze, Sokoła, Łąźnie, Surażkowo, Konne, Lipowy Most. W Sokołdzie i w Kopnej Górze, gdzie znajduje się Arboretum im. Powstańców 1863r., rozwija się turystyka krajoznawcza i specjalistyczna (łowiectwo).
  6. Rejon położony na południowych obrzeżach Puszczy Knyszyńskiej – wzdłuż drogi Białystok - Waliły oraz linii kolejowej Białystok - Żednia. W części zachodniej sąsiadującej z Białymstokiem obserwuje się postępujące procesy urbanizacji (Grabówka, Sobolewo, Bobrowa); na pozostałym obszarze rozwija się turystyka codzienna i świąteczna, połączone ze zbieractwem runa leśnego.
  7. Najbardziej wysunięty na południowy - wschód rejon Puszczy Knyszyńskiej położony wzdłuż drogi Widły – Waliły – Bobrowniki - Nietupa - Krynki. Jest to teren wypoczynku pobytowego, świątecznego i codziennego, ze szczególnie dogodnymi warunkami do zbieractwa (grzyby, jagody). W Królowym Moście znajduje się budownictwo letniskowe. We wsi Sokole i Waliły - ośrodki kolonijne. Na odcinku Waliły - Królowy Most istnieją korzystne warunki tworzenia turystycznej bazy wypadowej do Puszczy Knyszyńskiej. Obserwowana silna presja budownictwa letniskowego.

Rozwój turystyki na terenie Puszczy Knyszyńskiej charakteryzuje się od 1992 r. spadkiem znaczenia zorganizowanych form wypoczynku, tj. wczasów, kolonii i obozów. Rośnie natomiast liczba osób uprawiających turystykę indywidualnie, w oparciu o kwatery prywatne i kwatery agroturystyczne, a także indywidualną turystykę samochodową. Niesie to za sobą pewne zagrożenie wynikające ze wzmożonej penetracji najbardziej wartościowych przyrodniczo fragmentów Puszczy. Dlatego też, współcześnie niezbędnym zadaniem jest właściwe zagospodarowanie turystyczne Puszczy Knyszyńskiej w obiekty i urządzenia niezbędne turystom. Rekreacyjno - turystyczne zagospodarowanie lasu prowadzą nadleśnictwa, na podstawie przestrzennego zagospodarowania i w uzgodnieniu z właściwymi jednostkami administracji państwowej do spraw turystyki.

2. Analiza i ocena zagospodarowania turystycznego Puszczy Knyszyńskiej

Usługi noclegowe na obszarze Puszczy Knyszyńskiej są średnio rozwinięte. Występuje brak zróżnicowania pod względem rodzaju zakwaterowania i standardu.

Słabo rozwinięty jest segment hoteli, moteli, pensjonatów i zajazdów. Przeważa oferta wczasowa, choć mało jest większych ośrodków o odpowiednim standardzie, oferujących turnusy rodzinne, zakwaterowanie dla grup kwalifikowanych (np. grupy rowerowe, kajakowe, obserwatorzy przyrody), możliwość organizacji konferencji i spotkań biznesowych czy turystyki typ *incentive*. Obiekty na obszarze Puszczy nie są skategoryzowane, co utrudnia ocenę bazy noclegowej.

Taki stan zagospodarowania bazy noclegowej wynika z uwarunkowań naturalnych przestrzeni i sugeruje ukierunkowanie dalszego rozwoju turystyki na turystykę wypoczynkową, rekreacyjną i aktywną oraz turystykę specjalistyczną (obserwacje przyrody, grupy tematyczne), czyli taką, która opiera się na walorach naturalnych. Mała liczba hoteli i moteli znacznie ogranicza ruch biznesowy i tranzytowy.

Istotne miejsce w procesach intensyfikacji ruchu turystycznego Puszczy Knyszyńskiej zajmuje agroturystyka, choć gospodarstwa agroturystyczne nie mają ciekawej oferty spędzania czasu i dodatkowych atrakcji.

Bazę noclegową lasów Puszczy Knyszyńskiej stanowią tylko pola biwakowe i ewentualnie leśniczówki. Na terenie Puszczy brak jest kempingów o wysokim standardzie, z przeznaczeniem dla zmotoryzowanego ruchu turystycznego. Ujęcie rodzajowe bazy noclegowej przedstawia tabela 1.

Tabela 1. Charakterystyka bazy noclegowej obszaru Puszczy Knyszyńskiej

Lp.	Rodzaj obiektu noclegowego	Miejscowość
1	2	3
1.	Hotel „Helios”	Czarna Białostocka
2.	Kwatera prywatna „Kwatera na Burczaku”	Czarna Wieś Kościelna
3.	Kwatera prywatna „Rudnia”	Czarna Białostocka
4.	Kwatera prywatna Teresa Lewkowicz-Mosiej	Czarna Wieś Kościelna
5.	Gospodarstwo agroturystyczne „Ruczaj”	Karczmisko
6.	Gospodarstwo agroturystyczne „Kraszewska Małgorzata”	Czarna Wieś Kościelna
7.	Gospodarstwo agroturystyczne „Pod Brzozą”	Czarna Wieś Kościelna
8.	Gospodarstwo agroturystyczne „Villa Hellena”	Czarna Wieś Kościelna
9.	Gospodarstwo agroturystyczne „Zacisze”	Czarna Wieś Kościelna
10.	Gospodarstwo agroturystyczne „Wilczewska Joanna”	Czarna Białostocka
11.	Gospodarstwo agroturystyczne „Zielony dom”	Czarna Wieś Kościelna
12.	Zajazd „Zajazd Leśny”	Czarna Białostocka
13.	Pensjonat „Golf Park Lipowy Most Pokoje gościnne”	Borki
14.	Ośrodek wczasowy stacja harcerska	Borki

c.d. tabela 1.

1	2	3
15.	Pensjonat „Centrum Konferencyjno-Bankietowe Rozłogi”	Gródek
16.	Kwatera prywatna Leonia Nikiciuk	Gródek
17.	Gospodarstwo agroturystyczne Marianna Zofia Apanowicz „Agrokresy”	Gródek
18.	Gospodarstwo agroturystyczne - Agroturystyka „Wojciechówka” - Anna Wspaniała	Gródek
19.	Gospodarstwo agroturystyczne Leśny Zakątek	Gródek
20.	Pole namiotowe nad Zalewem	Gródek
21.	Kwatera prywatna „Maciejówka”	Gródek
22.	Kwatera prywatna Ewa i Tadeusz Bielawscy Agroturystyka	Gródek
23.	Kwatera prywatna Mirosława Antonowicz	Gródek
24.	Kwatera prywatna Agroturystyka- Helena Kot	Gródek
25.	Kwatera prywatna „Samotnia” Tomasz Wiśniewski	Gródek
26.	Kwatera prywatna Eugenia Gruszewska	Królowy Most
27.	Kwatera prywatna Halina i Eugeniusz Mieleszko	Stacja Walify
28.	Motel „Zajazd przy Granicy”	Walify Stacja
29.	Pole namiotowe przy leśniczówce Wyżary	Wyżary
30.	Gospodarstwo Agroturystyczne - Nina i Wincenty Łuksza	Juszkowy Gród
31.	Gospodarstwo Agroturystyczne - Maria Gryko	Juszkowy Gród
32.	Gospodarstwo agroturystyczne Dąbek	Juszkowy Gród
33.	Hotel Jałówka	Michałow
34.	Gospodarstwo Agroturystyczne - Mieczysław Rosiński	Michałow
35.	Gospodarstwo Agroturystyczne - Krystyna i Grzegorz Kazberuk	Michałow
36.	Gospodarstwo agroturystyczne „Bachurówka”	Michałow
37.	Agroturystyka - Marian Hajduczenia	Michałow
38.	Agroturystyka - Małgorzata Trusewicz	Michałow
39.	Gospodarstwo Agroturystyczne "Pieńki"	Michałow
40.	Gospodarstwo Agroturystyczne „Agro-Zakopce” - Iwona i Andrzej Samojlik	Michałow
41.	Ferma Jeleni i Daniela „Leonówka” - Leon i Walentyna Waško	Michałow
42.	Gospodarstwo agroturystyczne - Tamara i Jan Ciwoniuk	Michałow
43.	Gospodarstwo agroturystyczne - Krętowski Mikołaj	Michałow
44.	Gospodarstwo agroturystyczne - Alina Polecka	Michałow
45.	Agroturystyka Mościska - Pliszka	Michałow
46.	Zajazd WIM	Michałow
47.	Dom wczasowy STOK - Usługi Gastronomiczno-Noclegowe	Ogrodniczki
48.	Pensjonat Zajma	Supraśl
49.	Kwatera prywatna Pokoje Gościnne Stokrotka	Supraśl
50.	Kwatera prywatna Pokoje Wypoczynkowe Żuczek	Supraśl
51.	Kwatera prywatna Pokoje Gościnne U SZYSZKÓW	Supraśl

c.d. tabela 1.

1	2	3
52.	Kwatera prywatna Pokoje Gościnne - PRZY KOMINKU	Supraśl
53.	Kwatera prywatna Pokoje Wypoczynkowe MAJA	Supraśl
54.	Kwatera prywatna Pokoje Gościnne SOSNOWE SIEDLISKO	Supraśl
55.	Kwatera prywatna przy Lesie	Supraśl
56.	Gospodarstwo agroturystyczne Ryszard Dębrowski Agroturystyka	Supraśl
57.	Gospodarstwo agroturystyczne Pokoje Wypoczynkowe PETRA	Supraśl
58.	Gospodarstwo agroturystyczne RITOWISKO	Supraśl
59.	Ośrodek wczasowy Puszcza	Supraśl
60.	Dom wczasowy Jerzy Jurowczyk	Wasilków
61.	Kemping przy Kompleksie Nad Zalewem	Wasilków
62.	Kwatera prywatna "Besta" Barbara Robakowska	Wasilków
63.	Gospodarstwo agroturystyczne Dom na Plażowej	Wasilków
64.	Gospodarstwo agroturystyczne – Mirosława i Jarosław Bezdziel	Wasilków
65.	Kwatera agroturystyczna - Zofia Łazewska	Wasilków
66.	Kwatera agroturystyczna -Janina Radziszewska	Wasilków
67.	Kwatera agroturystyczna -Ewa i Cezary Rutkowscy	Wasilków
68.	Gospodarstwo agroturystyczne - Narcyza i Wiesław Kackieło	Wasilków
69.	Kwatera agroturystyczna - Anna Brzozowska	Wasilków
70.	Zajazd Wiking	Wasilków
71.	Zajazd Folwark Nadawki	Wasilków
72.	Dom pielgrzyma - Centrum Pielgrzymkowo-Turystyczne w Świętej Wodzie	Wasilków
73.	Ośrodek Wczasowo-Rehabilitacyjny Sosenska	Wasilków
74.	Kompleks Nad Zalewem	Wasilków
75.	Internat OHP	Wasilków
76.	Gospodarstwo agroturystyczne Jaworina	Folwarki Tylwickie
77.	Gospodarstwo agroturystyczne Kaliszewicz Leszek	Folwarki Tylwickie
78.	Gospodarstwo agroturystyczne Zacisze u Anny	Narew
79.	Gospodarstwo agroturystyczne Gryszkiewicz Aleksander	Pasynka
80.	Gospodarstwo agroturystyczne Lewoc Krystyna	Pasynka
81.	Zajazd Zagłoba	Płoski
82.	Hotel Bobrowa Dolina	Zabłudów
83.	Gospodarstwo agroturystyczne Wiktor Charytoniuk	Zabłudów
84.	Gospodarstwo agroturystyczne Eugeniusz Samsonowicz	Zabłudów
85.	Gospodarstwo agroturystyczne Zakrynica - zagroda zdrowia i turystyka wiejska	Zabłudów
86.	Gospodarstwo agroturystyczne Czesław Żukowski	Zabłudów
87.	Gospodarstwo agroturystyczne Łapińska Barbara	Zwierki

Źródło: opracowanie własne.

Punkty gastronomiczne, znajdujące się na omawianym terenie, skoncentrowane są w Supraślu i Michałowie. Poziom usług żywieniowych jest bardzo niski. Istniejące obiekty przeważnie ulokowane są w obiektach noclegowych, rzadko występują obiekty małej gastronomii. Przyczyną takiego stanu rzeczy jest sezonowość turystyki i brak opłacalności inwestowania w tego typu obiektów.

Gestorzy bazy noclegowo-gastronomicznej mają w ofercie organizację różnego rodzaju bankietów, przyjęć okolicznościowych, ognisk i biesiad.

Uzupełnienie bazy stanowić powinny gospodarstwa agroturystyczne, oferujące specjały kuchni regionalnej (podtrzymywanie tradycji kulinarnych regionu) oraz ekologiczną żywność. Powstałe w ostatnich latach gospody, zajazdy oraz tzw. tradycyjne domy weselne stanowią doskonałą ofertę dla turysty. Niestety wiele z funkcjonujących na omawianym terenie gospodarstw agroturystycznych nie ma w ofercie usług gastronomicznych (oferują wyżywienie we własnym zakresie udostępniając turystom aneks kuchenny). Szczegółową charakterystykę bazy gastronomicznej prezentuje tabela 2.

Tabela 2. Charakterystyka bazy gastronomicznej Puszczy Knyszyńskiej

Lp.	Rodzaj obiektu gastronomicznego	Miejscowość	Charakterystyka
1	2	3	4
1.	Bar	Czarna Białostocka	Kuchnia tradycyjna
2.	Restauracja	Czarna Białostocka	Kuchnia tradycyjna i regionalna
3.	Bar	Czarna Białostocka	Kuchnia tradycyjna i regionalna
4.	Pub	Gródek	Kuchnia tradycyjna
5.	Pizzeria	Gródek	Kuchnia tradycyjna
6.	Restauracja	Gródek	Kuchnia tradycyjna i regionalna
7.	Bar	Gródek	Kuchnia tradycyjna
8.	Pub	Gródek	Kuchnia tradycyjna
9.	restauracja, pub	Gródek	Kuchnia tradycyjna i regionalna
10.	Restauracja	Gródek	Kuchnia tradycyjna i regionalna
11.	Bar	Walify-Stacja	Kuchnia tradycyjna
12.	restauracja, bar	Walify-Stacja	Kuchnia tradycyjna i regionalna
13.	punkt gastronomiczny	Zarzeczany	Kuchnia tradycyjna, punkt sezonowy
14.	Pizzeria	Michałowo	Kuchnia włoska

c.d. tabela 2.

1	2	3	4
15.	Gospoda	Michałow	Kuchnia tradycyjna, regionalna i staropolska
16.	Bar	Michałow	Catering
17.	Restauracja	Supraśl	Kuchnia regionalna, litewska i rosyjska
18.	Restauracja	Supraśl	Kuchnia regionalna
19.	Restauracja	Supraśl	
20.	Restauracja	Supraśl	Kuchnia regionalna
21.	Restauracja	Supraśl	Kuchnia regionalna
22.	bar	Supraśl	Kuchnia regionalna
23.	restauracja	Supraśl	Kuchnia żydowska, litewska, białoruska i ukraińska
24.	pizzeria	Wasilków	Kuchnia włoska
25.	kawiarnia	Wasilków	Kuchnia tradycyjna
26.	bar	Wasilków	Kuchnia tradycyjna
27.	restauracja	Wasilków	Kuchnia tradycyjna
28.	restauracja	Wasilków	Kuchnia tradycyjna i regionalna
29.	bar	Wasilków	Kuchnia regionalna
30.	restauracja	Wasilków	Kuchnia tradycyjna, regionalna i staropolska
31.	restauracja	Wasilków	Kuchnia tradycyjna
32.	bar	Wasilków	Kuchnia tradycyjna
33.	pizzeria	Wasilków	Kuchnia włoska i turecka
34.	Bar, restauracja	Wasilków	Kuchnia regionalna, polska
35.	bar	Zabłudów	Kuchnia tradycyjna
36.	bar	Zabłudów	Kuchnia tradycyjna
37.	bar	Zabłudów	Kuchnia tradycyjna
38.	bar	Zabłudów	Kuchnia tradycyjna
39.	bar	Zabłudów	Kuchnia tradycyjna

Źródło: opracowanie własne.

Istotnym elementem zagospodarowania turystycznego jest baza uzupełniająca, wpływająca na podniesienie atrakcyjności przestrzeni turystycznej. Na omawianym obszarze istnieje ograniczona oferta uzupełniająca. Większość obiektów sportowo – rekreacyjnych nie posiada oferty skierowanej do turystów. Do najważniejszych obiektów sportowych należą:

- stadion i hala sportowa w Czarnej Białostockiej,
- siłownia przy Ośrodku Kultury w Gródku,

- hala sportowa i pełno wymiarowe boisko do piłki nożnej przy Szkole Podstawowej w Michałowie,
- stadion piłkarsko-lekkoatletyczny, dwie hale sportowe, kryta ujeżdżalnia konna w Supraślu,
- stadion sportowy Klubu Sportowego, pełnowymiarowa sala gimnastyczna i stadion lekkoatletyczny przy Szkole Podstawowej, sala gimnastyczna przy Gimnazjum w Wasilkowie,
- boiska sportowe, hala sportowa w Zabłudowie,
- nowe Orliki (2008 – 2010) w gminach Gródek, Wasilków, Czarna Białostocka, Supraśl.

W gminie Michałowo rozpoczęta jest budowa krytej pływalni (zakończenie inwestycji – 2010 - 2011 r.) oraz Centrum Rekreacji i Sportu.

Tabela 3. Pieszne szlaki turystyczne Puszczy Knyszyńskiej

L.p.	Nazwa szlaku	Kolor	Długość	Przebieg
1	2	3	4	5
1.	Supraski	żółty	17 km	Supraśl, Podsupraśl, rezerwat Jałówka, Ożynnik, Złota Wieś, Czarny Blok, Czarna Białostocka
2.	Skrajem Puszczy Knyszyńskiej	żółty	56 km	Wierobie - Świśtoczany - Mostowlany - Zubry - Bielewicz Kolonia - Gródek - Dzierniakowo - Sokole - Słomianka - Zajezerce - Kamionka - Henrykowo - Sobolewo
3.	Dawnego Pogranicza	żółty	50 km	Sokółka - Knyszyn (przebiega północnym skrajem Puszczy Knyszyńskiej)
4.	Świętej Wody	niebieski	27,5 km	Białystok - Nowodworce - Wasilków - Święta Woda - Studzianki - Supraśl
5.	Królowej Bony	niebieski	75,5 km	Tykocin, Góra, Krypno, Knyszyn, Kopisk, Czarna Wieś Kościelna, zbiornik Czapielówka, Dworzysk, Woronicze, Arboretum w Kopnej Górze
6.	Tatarski Mały	niebieski	19 km	Waliły Stacja - Kruszyniany (początkowo wraz ze szlakami żółtym i czerwonym wiedzie do Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej, po czym skręca w prawo by skrajem puszczy poprowadzić do Kruszynian)
7.	Napoleoński	niebieski	36 km	Żednia - Zajma - Kuberka - Królowy Most - Góra Świętego Jana - Jakubin - Nowosiółki - Turowo - Borsukowizna - Nowa Świdziałówka - Krynki

c.d. tabela 3.

1	2	3	4	5
8.	Witolda Sławińskiego	zielony	23 km	Czarna Białostocka – zbiornik Czapielówka – Czarna Wieś Kościelna – Klimki – Wólka Rato-wiecka - Kolonia Ratowiec – Czarna rzeczka – Czarny Blok – Wólka Przedmieście - Katryńka – projektowany rezerwat Lence – Jurowce
9.	Borami Dorzecza Supraśli	zielony	36,5 km	Grabówka – Ciasne – Jez. Komosa - rezerwat Krasne - Supraśl – Podsupraśl - Surażkowo - Łażnie - Kopna Góra
10.	Tatarski Duży	zielony	57 km	Sokółka – Bohoniki – Kamionka Stara – Tal-kowszczyzna – Góran – Nietupa - Kruszyniany
11.	Wzgórz Świętojańskich	czerwony	27 km	Żednia - Sokole - Świnobród – Popówka - Dow-niewo - Królowy Most – Góra Św. Jana - Cieliczanka - Supraśl
12.	Śladami Powstania Styczniowego	czerwony	49 km	Waliły Stacja - Chomontowszczyzna – Lipowy Most – kopna Góra – Lipina - Sokółka. Prowadzi przez dawne wsie szlacheckie Lipowy Most, Radunin, Królowe Stojło
13.	Puszczański	czerwony	30 km	Czarna Białostocka –Jesionowe Góry – Kumiał-ka - Janów
14.	Szlak do Góran	żółty	14,8 km	Waliły-Stacja - Słuczanka – Góran
15.	Narewka – Waliły Stacja	zielony	67 km	Narewka - Bondary - Tanica Górna - Juszkowy Gród - Ciwoniuki - Stare Kuchmy - Rezerwat Gorbacz - Lewsze - Nowa Wola - Kazimierowo - Michałowo - Pieńki Zakopce - Gródek - Waliły Stacja
16.	Pamięci Narodowej	czerwony	48,5 km	Starosielce PKP - Bacieczki - Wysoki Stoczek - Pietrasze - Bagnówka - Sowłany - Grabówka - Sobolewo - Dojlidy - Zwierzyniec - Białystok Stadion - Kleosin - Horodniany - Turczyn - Klepacze - Starosielce
17.	Kumiałka - Biebrza	zielony	66 km	Janów - Korycin

Źródło: opracowanie własne.

Bazę towarzyszącą, stworzoną z myślą o turystach, stanowią przede wszystkim wypożyczalnie sprzętu sportowego. Turyści kwalifikowani w omawianym regionie mają możliwość skorzystania z kilku wypożyczalni rowerów, kajaków i ośrodków jezdzieckich, znajdujących się na terenie gmin Michałowo, Gródek i Supraśl.

W lasach Puszczy Knyszyńskiej istnieje wielorakość urządzeń turystyczno – rekreacyjnych. Przy szlakach turystycznych biegnących przez lasy Puszczy Knyszyńskiej wybudowano obiekty małej architektury: wiaty, miejsca odpoczynku, kładki edukacyjne, kosze na śmieci, tablice informacyjne. W kilku miejscach znajdują się zagospodarowane miejsca na ognisko.

Puszcza Knyszyńska posiada gęstą sieć wyznaczonych szlaków pieszych, rowerowych i wodnych Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom turystów, od kilku lat w Puszczy istnieje wyznaczony szlak konny o długości 119,7 km. Przebieg szlaków zapewnia turystyce możliwość poznania najciekawszych walorów turystycznych obszaru (tabela 3 i 4).

Tabela 4. Rowerowe szlaki turystyczne Puszczy Knyszyńskiej

L.p.	Nazwa szlaku	Kolor	Długość	Przebieg
1	2	3	4	5
1.	Kresowe Wędrówki	zielony	149,5 km / 224 km	Krynki - Kruszyniany - Góran - Ostrów Nowy - Szudziałowo - Talkowszczyzna - Kopna Góra - Surążkowo - Przesupraśl - Jałówka - Czarna Białostocka - Czarna Wieś Kościelna - Kopisk - Krynice - Letniki - Jurowce - Wasilków - Ogrodniczki - Ciasne - Krasny Las - Królowy Most - Sokole - Topolany - Hieronimowo - Michałowo - Nowa Wola - Gorbacze - Juskowy Gród - Bondary - Bachury - Szymonki - Jałówka.
2.	Białystok – Czarna Białostocka	niebieski	52 km	Białystok – ul. Ciołkowskiego – Trakt Napoleoński – Królowy Most – Kołodno –Supraśl – rezerwat Budzisk - Czarna Białostocka (zalew Czapielówka)
3.	Czarna Białostocka - Janów	czerwony	40 km	Czarna Białostocka - Janów
4.	Królowy Most - Jałówka	czerwony	75 km	Królowy Most - Sokole - Topolany - Hieronimowo - Michałowo - Nowa Wola - Gorbacz - Juskowy Gród - Bondary - Bachury - Szymki - Jałówka.
5.	Janów – Korycin	zielony	24 km	Janów - Korycin
6.	Podlaski Szlak Bociani	czerwony	206 km	Białowieża – Białowiecki Park Narodowy – Narwiański Park Narodowy - Biebrzański Park Narodowy – Wigierski Park Narodowy – Suwalski Park Krajobrazowy - Stańczyki

Źródło: opracowanie własne.

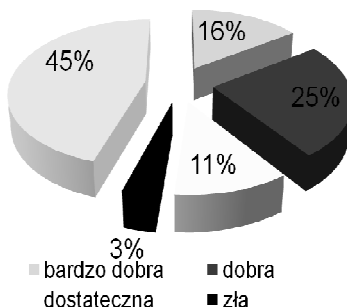
Zagospodarowania turystyczno – rekreacyjne w ocenie turystów

Celem niniejszego opracowania jest przedstawienie wyników badań sondażowych dotyczących oceny standardu i jakości zagospodarowania turystycznego na obszarze Puszczy Knyszyńskiej.

Metodą badawczą był sondaż diagnostyczny przeprowadzony z wykorzystaniem techniki ankietowej. Sondażem objęto respondentów w sposób losowy. Badania przeprowadzone zostały w okresie lipiec – sierpień 2009 roku w Puszczy Knyszyńskiej. Badania przeprowadziła autorka publikacji wraz ze studentami II roku Turystyki i Rekreacji Politechniki Białostockiej.²

Badaniem ankietowym objęto 371 osób powyżej 15 roku życia, w tym 53% kobiet i 47% mężczyzn.

W świetle badań przeprowadzonych wśród turystów przebywających na obszarze Puszczy Knyszyńskiej, należy stwierdzić, iż baza turystyczna jest istotnym elementem atrakcyjności przestrzeni turystycznej. Baza noclegowa przez większość korzystających z usług obiektów noclegowych oceniona została jako dobra (25%) oraz bardzo dobra (16%). Niestety tylko 55% odwiedzających omawiany obszar korzysta z noclegu (rys. 1).

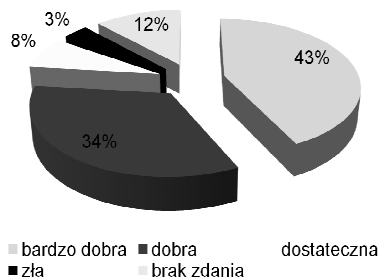

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 1. Ocena standardu i jakości bazy noclegowej Puszczy Knyszyńskiej

Standard oraz jakość bazy gastronomicznej turyści ocenili jako dobry (34%) oraz bardzo dobry (12%). Tylko 3% respondentów określiła bazę gastronomiczną jako złą. 43% ankietowanych turystów nie miała zdania na temat jakości usług gastronomicznych w Puszczy Knyszyńskiej, co pozwala wysunąć wniosek, iż nie korzystają oni z oferty żywieniowej na omawianym obszarze (rys. 2).

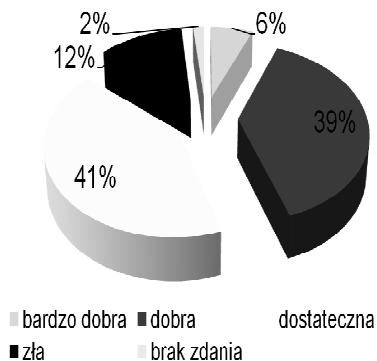
² Badania zostały przeprowadzone w ramach pracy statutowej Katedry Turystyki i Rekreacji Politechniki Białostockiej nr S/WZ/4/09

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 2. Ocena standardu i jakości bazy żywieniowej Puszczy Knyszyńskiej

Respondenci ocenili również infrastrukturę drogową obszaru Puszczy Knyszyńskiej. 41% turystów określiło ją jako dostateczną, zaś 39% stwierdziło, iż drogi mają dobrą jakość. 12% turystów wyraziło zdanie, iż infrastruktura dojazdowa jest zła (rys. 3).

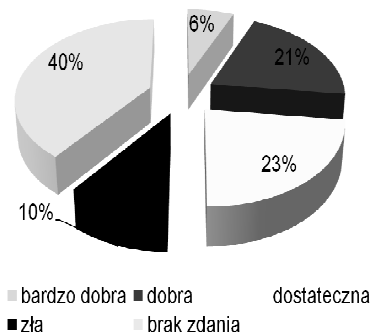

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 3. Ocena standardu i jakości dróg dojazdowych Puszczy Knyszyńskiej

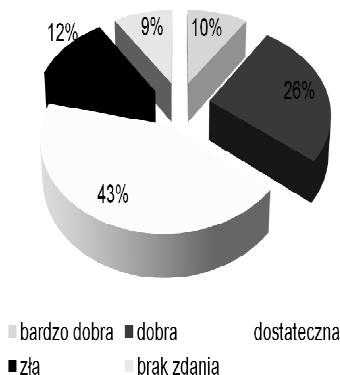
W badaniach ocenie poddana została również baza rekreacyjna Puszczy Knyszyńskiej. Istniejące urządzenia rekreacyjne ocenione zostały jako dostateczne (23%) i dobre (21%). 10% turystów określiło zagospodarowanie jako niezadowalającą (rys. 4).

Turyści przebywający w Puszczy Knyszyńskiej ocenili również funkcjonowanie punktów informacji turystycznej. 43% respondentów określiło działalność informacyjną jako dostateczną, zaś 26% jako dobrą. 12% ankietowanych przyznało ocenę niedostateczną (rys. 5).

Źródło: opracowanie własne.

Rys 4. Ocena standardu i jakości urządzeń rekreacyjnych Puszczy Knyszyńskiej

Źródło: opracowanie własne.

Rys 5. Ocena standardu i jakości informacji turystycznej Puszczy Knyszyńskiej

Puszcza Knyszyńska jest obszarem o wybitnych walorach przyrodniczych i kulturowych, położonym w sąsiedztwie miasta Białostok. Wymienione czynniki wpływają na coraz większe zainteresowanie turystyczne obszarem. Efektem tego jest rosnąca potrzeba właściwego zagospodarowania turystyczno-rekreacyjnego przestrzeni Puszczy.

Baza noclegowa stanowi niezbędny element zagospodarowania turystycznego i ma kluczowe znaczenie dla rozwoju turystyki na danym obszarze. Z przeprowadzonych badań wynika, iż usługi noclegowe na omawianym terenie są średnio rozwinięte. Brak zróżnicowania pod względem rodzaju zakwaterowania i standardu nie wpływa na rozwój oferty turystycznej obszaru.

Analizując wyniki badań, dotyczące bazy gastronomicznej, należy stwierdzić, iż na terenie puszczy istnieje słabo rozwinięte zaplecze gastronomiczne. Spora część obiektów gastronomicznych, szczególnie małej gastronomii jest sezonowa. Istnieje zbyt mało ofert kulinarnych w gospodarstwach agroturystycznych, wykorzystujących potencjał kuchni regionalnej.

Obszar Puszczy Knyszyńskiej posiada duży potencjał dla rozwoju różnorodnych form aktywnej i specjalistycznej. Niestety oferta rekreacyjna jest uboga. Brakuje zagospodarowania przestrzeni pod kątem plenerowej oferty rekreacyjno – sportowej. Rozbudowa zaplecza sportowo-rekreacyjnego pozwoli na wprowadzenie produktów turystyki kwalifikowanej oraz organizację imprez sportowo – rekreacyjnych.

Niezbędne jest utworzenie punktów informacji turystycznej oraz aktywizacja działań promocyjnych, nie tylko poszczególnych gmin Puszczy Knyszyńskiej.

Podsumowanie

Na podstawie przeprowadzonych badań ankietowych należy stwierdzić, że:

- Infrastruktura turystyczna obszaru Puszczy Knyszyńskiej oceniana jest jako dobra i dostateczna.
- Istnieje za małe zainteresowanie ofertą noclegowo – gastronomiczną na omawianym obszarze.
- Istnieje niedostateczna oferta sportowo - rekreacyjna.
- Punkty informacji turystycznej nie spełniają odpowiedniej roli w przestrzeni Puszczy. Działalność informacyjna powinna stać się priorytetem w przyszłości.

Piśmiennictwo

1. Małyzko J., 1998. *Operat ochrony ekosystemów leśnych, opracowanie wstępne do planu ochrony Parku Krajobrazowego Puszczy Knyszyńskiej im. Witolda Sławińskiego*. Białystok.
2. Styperek J., 2002. *Linearne systemy penetracji rekreacyjnej*. Poznań.